

Riksdagens social- och hälsovårdsutskott

Helsingfors, 27.4.2017

Ärende: Svenska Finlands folktings utlåtande till riksdagens social- och hälsovårdsutskott gällande regeringspropositionen som gäller social- och hälsovårds- och landskapsreformen

Hänvisning: Inbjudan att höras som sakkunnig och ge ett skriftligt utlåtande 11.4.2017

UTLÅTANDE

Svenska Finlands folkting tackar för möjligheten att ge ett utlåtande om regeringens proposition med förslag till lagstiftning om inrättande av landskap och om en reform av ordnandet av social- och hälsovården samt till lämnande av underrättelse enligt artikel 12 och 13 i Europeiska stadgan om lokal självstyrelse. I enlighet med sitt lagstadgade uppdrag tar Folktinget ställning till de frågor som berör de språkliga rättigheterna.

Folktinget konstaterar inledningsvis att det är svårt att utvärdera förslaget ur språkligt perspektiv då valfrihetslagstiftningen stiftas separat och förslaget inte finns att tillgå då utlåtandet ges.

I nuläget tillgodoses inte invånarnas grundlagstryggade rätt till social- och hälsovård på svenska och finska enligt lika grunder i tillräcklig utsträckning. Bristerna har lyfts fram i Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen (2006, 2009 och 2013) och i internationella expertbedömningar, såsom Europarådets expertkommittés rapport om tillämpningen av den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk (2012) och rapporten av Rådgivande kommittén till Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter (2016).

Ett av syftena med vård- och landskapsreformen är att säkerställa att hela befolkningen har jämlik tillgång till social- och hälsovård. Det omfattar även jämlikheten mellan språkgrupperna. För att uppnå likvärdig tillgång till service på svenska och finska, är det viktigt att bedöma de konsekvenser reformen har för den svenskspråkiga befolkningen.

Enligt Folktinget är förslagets bedömning av konsekvenserna för de språkliga rättigheterna starkt juridiskt betonad. Då det är fråga om en exceptionellt omfattande reform borde de praktiska konsekvenserna för de språkliga rättigheterna och för rätten till social- och hälsovård utredas närmare.

LANDSKAPSLAGEN

Invånarnas påverkningsmöjligheter

Reformen påverkar direkt möjligheten för den svenskspråkiga befolkningen att delta i beslutsfattandet, då dess procentuella andel minskar i landskapen i jämförelse med kommunerna. Den minskade andelen svenskspråkiga personer är dock inte den enda förändringen som påverkar den svenskspråkiga befolkningens inflytande i landskapets beslutsfattande. Följden av detta är den svenskspråkiga befolkningen utgående från förevarande proposition kommer att ha kraftigt reducerade möjligheter att påverka beslut

som rör dem själva. En dylik erodering av de demokratiska rättigheterna är enligt Folktinget oacceptabel.

Folktinget hänvisar här till de skyldigheter det allmänna har att främja invånarnas demokratiska rättigheter. Enligt grundlagen 14 § 4 mom. ska det allmänna främja den enskildes möjligheter att delta i samhällelig verksamhet och att påverka beslut som gäller honom eller henne själv. Enligt grundlagen 17 § 2 mom. ska det allmänna all tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings samhälleliga behov enligt lika grunder.

I förslaget kompenseras bortfallet av demokratiskt inflytande för den språkliga minoriteten – finska eller svenska – med hjälp av ett påverkansorgan för den språkliga minoriteten (landskapslagen 27 §). Folktinget ser dock att organet inte är tillräckligt starkt för att den språkliga minoritetens rätt till inflytande ska anses tryggat i enlighet med grundlagens 14 § och 17 §. Det är problematiskt att regeringen nämner att de svensksspråkigas verkliga möjlighet till inflytande i beslutsfattandet försämras samtidigt som man gått inför att försvaga organet från en regelrätt nämnd till ett påverkansorgan.

Påverkansorganet utgör inte en egentlig nämnd som skulle kunna inneha offentlig makt. Organet är heller inte knutet till landskapets förvaltning och man har heller inte tryggat tillräckliga resurser och inflytande för att påverkansorganet ska kunna genomföra sin uppgift. Påverkansorganets ställning bör därför stärkas på flera punkter.

Med tanke på påverkansorganets centrala roll förutsätter Folktinget att påverkansorganet ska vara en lagstadgad och obligatorisk nämnd enligt landskapslagen 6 kap. 29 § 1 mom. Regleringen om påverkansorganet bör därmed flyttas till landskapslagens 6 kap så att organets ställning som obligatorisk nämnd konstateras i 29 § 1 mom. om landskapets organ och den närmare regleringen om organet bör flyttas från 5 kap. till 6 kap. En lämpning benämning på organet kunde vara "Nämnd för minoritetens språk".

Det är inte tillräckligt att enbart stärka organets formella status som lagstadgad nämnd. Organet bör dessutom tryggas verklig insyn och reellt inflytande i landskapets beslutsfattande. För att uppnå detta bör man i bestämmelsen stadga om att organets ordförande är medlem i landskapsstyrelsen. Folktinget ser detta som en förutsättning för att den språkliga minoriteten ska ha faktiska möjligheter att genomföra sin demokratiska rätt att påverka beslutsfattande inom de tvåspråkiga landskapen.

För att nämnden ska ha reella möjligheter att påverka beslutsfattandet, bör man i detaljmotiveringarna till bestämmelsen uttryckligen konstatera att påverkansorganets utredningar, bedömningar och definitioner av servicebehovet ska beaktas i landskapets beslutsfattande. Om detta fanns ett stadgande på lagnivå i vårdreformsförslaget från förra valperioden, RP 324/2014. I bestämmelsens detaljmotiveringar bör dessutom omnämnas att landskapsstyrelsen bör ta upp organets årliga rapport om tjänsterna på minoritetens språk till behandling i styrelsen.

Folktinget föreslår att landskapslagen 29 § 1 mom. om landskapets organ kompletteras på följande sätt:

I landskapet ska det förutom fullmäktige finnas en landskapsstyrelse och en revisionsnämnd. I tvåspråkiga landskap ska det dessutom finnas en nämnd för minoritetens språk.

Folktinget föreslår att det till den föreslagna landskapslagens 27 § flyttas till landskapslagens 6 kap. med följande ändringar:

xx § Nämnd för minoritetens språk

I tvåspråkiga landskap finns en nämnd för minoritetens språk, svenska eller finska. Till medlemmar i nämnden väljs personer som representerar de invånare i landskapet som talar minoritetens språk.

Nämnden för minoritetens språk har till uppgift att utreda, bedöma och fastställa vilka tjänster landskapets språkliga minoritet har behov av och följa tillgången på tjänsterna och deras kvalitet. Nämndens uppgift är att utifrån utredningarna, bedömningarna och uppföljningen lägga fram förslag om hur de tjänster som tillhandahålls på minoritetens språk ska utvecklas och om kraven på personalens språkkunskaper och utvecklingen av språkkunskaperna. Nämnden kan även ha andra uppgifter som fastställts av landskapsstyrelsen. Nämnden ska årligen lämna landskapsstyrelsen en rapport om hur tjänsterna på minoritetens språk genomförts.

I landskap där det ingår kommuner som hör till samernas hembygdsområde finns en nämnd för samiskan. Till medlemmar i nämnden väljs personer som representerar de slaviskspråkiga invånarna. Minst en tredjedel av nämndens medlemmar ska väljas bland de personer som sametinget föreslår. På nämnden tillämpas i övrigt vad som föreskrivs om nämnden för minoritetens språk i 2 mom.

Folktinget föreslår att det till den föreslagna landskapslagens 30§ om organens sammansättning görs följande tillägg:

I tvåspråkiga landskap ska minst en medlem i landskapsstyrelsen representera den svenskspråkiga befolkningen.

Organet bör dessutom ha initiativrätt i enlighet med landskapslagen 24 § 2 mom. så att ett initiativ från organet bör tas upp till behandling inom sex månader. Ytterligare är det viktigt att den som är föredragande i nämnden har tjänstemannaansvar.

Tillväxttjänster

I förslaget till landskapslag föreslås att landskapet ska ordna företags-, arbets- och näringsstjänster. Ur propositionens motiveringar framgår att bl.a. NTM-centralernas och arbets- och näringsbyråerna tjänster sammanslås och bildar tillväxttjänster. Lagstiftning gällande servicens närmare struktur och innehåll är under beredning, men ur förevarande lagsförslag framgår att man kommer att tillämpa modellen med separata anordnare och producenter. Landskapet kommer att få anordnaransvaret medan produktionen kommer att marknadsutsättas så att kunden får möjlighet att välja bland producenter i form av kommun, privata och tredje sektorns aktörer.

Situationen är dock utmanande för den svenskspråkiga befolkningens del då man ofta inte bildar stora marknader som skulle intressera producenter i den grad att konkurrens och valfrihet genomgående skulle uppstå. Om tillväxttjänsterna genomförs enligt den aviserade modellen är det absolut nödvändigt att säkerställa att tjänsterna fungerar på båda

nationalspråken. Detta bör vara en prioritet under beredningen av lagstiftningen gällande tillväxttjänsterna.

LAG OM ORDNANDE AV SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRD

11 § Tjänster som samlas till större helheter

I utkastets 11 § stadgas om tjänster som samlas till större helheter. Enligt bestämmelsens 2 mom. koncentreras den omfattande jourverksamheten dygnet runt till 12 landskap. Anmärkningsvärt är att Österbottens landskap inte är ett av de landskap som får rätt att ordna omfattande jour dygnet runt. Detta medför att Vasa centralsjukhus enligt förslaget inte är ett sjukhus med omfattande jour, något som är ytterst problematiskt för de språkliga rättigheterna. För att trygga befolkningens språkliga rättigheter ska istället landskapet Södra Österbotten ordna omfattande jourtjänster också på svenska.

Folktinget kan inte acceptera lösningen att ge Södra Österbottens landskap ansvar för omfattande jourtjänster på Österbottens landskaps bekostnad. Folktinget anför följande skäl.

Folktinget hänvisar till grundlagens bestämmelser om social- och hälsovård och om språk. Enligt grundlagens 17 § 2 mom. om rätten till eget språk och kultur bör det allmänna tillgodose landets finsk- och svenskspråkiga befolknings samhälleliga behov enligt lika grunder. Detta omfattar även tillräckliga social- och hälsovårdstjänster. De grundläggande språkliga rättigheterna förutsätter att nationalspråken är både formellt och faktiskt likställda och att rättigheterna förverkligas på ett sätt som fungerar i praktiken.

Enligt grundlagens 19 § 3 mom. om social trygghet ska det allmänna tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds- och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa. Bedömt som en helhet innebär grundlagens 17 § och 19 § att när rätten till tillräckliga vårdtjänster tillgodoses, ska också de språkliga rättigheterna tryggas.

Enligt grundlagens 122 § om den administrativa indelningen ska när förvaltningen organiseras en indelning i sinsemellan förenliga områden eftersträvas så att den finsk- och svenskspråkiga befolkningens möjligheter att erhålla tjänster på det egna språket tillgodoses enligt lika grunder.

Professor Olli Mäenpää har i ett utlåtande (1.7.2016) till Svenska reformgruppen, ett samarbete mellan Folktinget och Finlands kommunförbunds svenska avdelning, tagit ställning till de grundläggande språkliga rättigheterna i den aktuella reformen. Enligt Mäenpää bör de grundläggande språkliga rättigheterna tryggas som ett fungerande element integrerat i den administrativa organiseringen och i verkställandet av tillräckliga social-, hälso- och sjukvårdstjänster. Rätten till tillräckliga social- och hälsovårdstjänster kan enligt Mäenpää inte tryggas på ett sätt som åsidosätter de grundläggande språkliga rättigheterna.

Enligt professor Mäenpää är det inte möjligt att i lagberedningen ge administrativa ändamålsenlighetsaspekter och ekonomiska aspekter lika mycket eller mer vikt än vad man ger de grundläggande rättigheterna.

Enligt Folktinget är det mycket osannolikt att den valda lösningen skulle kunna trygga de språkliga rättigheterna då det måste ses som väldigt utmanande att skapa en fungerande tvåspråkig vård i en finskspråkig organisation belägen i en finskspråkig region. Mot bakgrund

av detta ser Folktinget att man i proposition klart prioriterat administrativa ändamålsenlighetsaspekter framom de språkliga rättigheterna.

I förslagets språkkonsekvensbedömning (s. 289) konstateras att den föreslagna lösningen är bättre bl.a. för patientsäkerheten. Folktinget framhåller att språket i akuta situationer i högsta grad en fråga om patientsäkerhet. Kommunikationen mellan vårdpersonal och patient kan vara av kritisk betydelse för ett gott vårdresultat. I Finland har vi inte en korrekt bild av detta eftersom man vid utredningen av vårdfel (Valvira) inte beaktar patientens modersmål.

Med beaktande av att förslaget har långt gående konsekvenser för de språkliga rättigheterna är de angivna skälen till jourstrukturen och att Österbottens landskap inte erhåller ansvar för omfattande jour klart otillräckliga. Folktinget förutsätter att lagförslaget ändras så att Österbottens landskap erhåller ansvar för omfattande jourtjänster dygnet runt.

Folktinget förutsätter att man beaktar republikens presidents uttalande i samband med stadfästandet av ändringen av hälso- och sjukvårdslagen. Enligt president Sauli Niinistö kan jourtjänsterna överföras till Seinäjoki centralsjukhus enbart om det är säkerställt att patienter kan få servicen på svenska eller finska, enligt eget val. Om de aktuella omfattande jourtjänsterna flyttas krävs särskild uppföljning så att så att man kan försäkra sig om att servicen på sikt uppfyller lagens krav.

Planering, utveckling och styrning av landskapets service

För att de språkliga rättigheterna ska kunna genomföras i praktiken förutsätts en välplanerad och koordinerad insats av samtliga relevanta aktörer. Arbetet med att tillgodose de språkliga rättigheterna bör ta vid redan i planeringen av servicen för att man ska uppnå ett tillfredsställande resultat.

Enligt förslaget 16 § samordnas social- och hälsovården landskapen sinsemellan i landskapens samarbetsavtal. Enligt bestämmelsen ska landskapen bland annat komma överens om åtgärder för att säkerställa de språkliga rättigheterna. Folktinget ser dock att de landskapsinterna dokumenten, närmast landskapets servicestrategi (14 §) och landskapets servicelöfte (15 §), har en avgörande betydelse för hur de språkliga rättigheterna tryggas i praktiken. Med tanke på dokumentens fundamentala betydelse är det problematiskt att man inte har uppmärksammat de språkliga frågorna varken i bestämmelserna eller i deras motiveringar.

Landskapet bör i servicestrategin och servicelöftet förklara på vilket sätt de språkliga rättigheterna kommer att tillgodoses. Landskapet bör tydligt redogöra för hur det ska säkerställa jämlikheten mellan den svensk- och finskspråkiga befolkningen i praktiken. Språkliga aspekter av valfrihet, upphandlingsförfarande, närservice, digitala tjänster, klienthandlingar, information och kommunikation, språkkunskapskrav för personalen och strategier för en fungerande vårdkedja på svenska är exempel på faktorer som är avgörande för en fungerande social- och hälsovård för den språkliga minoriteten i landskapet. Här bör landskapet också redogöra för hur det ska garantera en obruten vårdkedja på svenska i samarbetet med andra aktörer såsom FPA och privata bolag.

Bolagisering av den offentliga social- och hälsovården

Folktinget anser att bolagiseringsskyldigheten som gäller den offentliga social- och hälsovården kan föra med sig risker. Med tanke på att bolagiseringsskyldigheten i praktiken är oåterkallelig när den väl trätt i kraft, bör man i den fortsatta beredningen utföra en grundlig bedömning av vilka konsekvenser bolagiseringen får för den svenska servicen.

LAGEN OM INFÖRANDE AV LANDSKAPSLAGEN, LAGEN OM ORDNANDE AV SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRD OCH LAGEN OM ORDNANDE AV RÄDDNINGSVÄSENDET

Beredningen av ärenden som gäller landskapens strukturer och serviceproduktion påbörjas av den temporära landskapsförvaltningen. Beredning kommer sannolikt att vara väldigt utslagsgivande för hur servicen ordnas och produceras i landskapen under en lång tid framöver. Med tanke på detta är det nödvändigt att det inom den temporära förvaltningen finns bred sakkunskap om hur de svenska strukturerna och den svenskspråkiga servicen ska ordnas för att landskapet ska kunna uppfylla sina lagstadgade skyldigheter.

Det är därför oroväckande att införandelagen saknar bestämmelser om de språkliga aspekterna av den temporära förvaltningen och beredningen. Ett minimikrav är att det temporära beredningsorganet i tvåspråkiga landskap bör ha medlemmar som har kunskap om ordnande av service på två språk.

LAGEN OM LANDSKAPENS FINANSIERING

Utgångspunkterna i landskapen kommer att vara mycket olika då både förhållanden och servicebehov varierar kraftigt. Eftersom landskapen saknar egen beskattningsrätt är deras möjligheter att påverka den egna ekonomin samtidigt begränsade. Utformningen och vägningen av de faktorer som nämns i 3 § om statens finansiering till landskapen är därför av central betydelse för att landskapen ska ha ett jämbördigt utgångsläge och förmå sköta sina lagstadgade uppgifter.

För närvarande bereds en lag om komplettering av lagen om landskapens finansiering enligt vilken 3 § föreslås breddas då även faktorer som beskriver tillväxttjänster och lantbruksföretag inkluderats. Samtidigt ämnar man justera den inbördes vägningen av de ursprungliga faktorierna på ett betydande sätt. Bland annat har viktningsvärdena för både tvåspråkighet och karaktär av skärgård sänkts.

Folktinget konstaterar att både tvåspråkighet och karaktär av skärgård är faktorer som kommer att påverka landskapets ekonomi bland annat genom att serviceproduktionen blir mer kostsam. Mot bakgrund av detta finner Folktinget det problematiskt att man planerar en sänkning av nämnda faktors viktningsvärden. Folktinget förordar viktningsvärdena såsom de angivits i den nu under behandling varande propositionen RP 15/2017.

Svenska Finlands folkting

Thomas Blomqvist
Folktingsordförande

Markus Österlund
Folktingssekreterare

FOLKTINGET
SVENSKA FINLANDS FOLKTING

Erik Munsterhjelm

Sakkunnig inom social- och hälsovård samt förvaltning

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta Helsinki 27.4.2017

Asia: Svenska Finlands Folktingin lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle hallituksen esityksestä liittyen sosiaali- ja terveydenhuolto- sekä maakuntauudistukseen

Viite: Kutsu asiantuntijakuulemiseen ja kirjallisen lausunnon toimittamiseen 11.4.2017

LAUSUNTO

Svenska Finlands folkting kiittää mahdollisuudesta lausunnon antamiseen hallituksen esityksestä maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi. Lakisääteisen tehtävänsä mukaisesti Folktinget ottaa kantaa kielellisiä oikeuksia koskeviin kysymyksiin.

Folktinget toteaa aluksi, että on vaikeaa arvioida ehdotusta kielellisestä näkökulmasta, kun valinnanvapauslaki säädetään erikseen eikä ehdotusta ole saatavissa lausuntohetkellä.

Nykytilanteessa ei riittävässä määrin huomioida asukkaiden perustuslaillista oikeutta saada sosiaali- ja terveydenhuoltoa ruotsiksi ja suomeksi samanlaisten perusteiden mukaan. Puutteet on nostettu esiin Valtioneuvoston kertomuksessa kielilainsäädännön soveltamisesta (2006, 2009 ja 2013) ja kansainvälisissä asiantuntija-arvioinneissa, kuten Euroopan neuvoston asiantuntijakomitean raportissa Euroopan alueellisten tai vähemmistökielten peruskirjan soveltamisesta (2012) ja Euroopan neuvoston kansallisten vähemmistöjen suojelua koskevan puiteyleissopimuksen neuvoa-antavan komitean raportissa (2016).

Yhtenä uudistuksen tavoitteena on varmistaa, että koko väestöllä on yhdenvertaisesti käytävissään sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut. Tämä käsittää myös yhdenvertaisuuden kieli-ryhmien välillä. Jotta palvelut ovat tasavertaisesti saatavilla ruotsiksi ja suomeksi, on tärkeää arvioida uudistuksen seurauksia ruotsinkieliselle väestölle.

Folktingetin mukaan ehdotuksen arvio vaikutuksista kielellisiin oikeuksiin painottaa vahvasti juridista näkökulmaa. Kun kyse on poikkeuksellisen laajasta uudistuksesta, tulisi käytännön vaikutuksia kielellisiin oikeuksiin ja oikeuteen sosiaali- ja terveydenhuoltoon selvittää tarkemmin.

MAAKUNTALAKI

Aukkaiden vaikuttamismahdollisuudet

Uudistus vaikuttaa suoraan ruotsinkielisen väestön mahdollisuuksiin osallistua päätöksentekoon, kun ruotsinkielisen väestön prosentuaalinen osuus pienenee maakunnissa kuntiin verrattuna. Ruotsinkielisten henkilöiden pienempi osuus ei kuitenkaan ole ainoa muutos, joka vaikuttaa ruotsinkielisen väestön osallistumiseen maakunnan päätöksentekoon. Sen seurauksena ruotsinkielisellä väestöllä tulee kyseessä olevan esityksen perusteella olemaan merkittävästi pienemmät mahdollisuudet vaikuttaa ruotsinkielistä väestöä koskeviin päätöksiin. Tällaista demokraattisten oikeuksien syövyttämistä ei Folktingetin mukaan voi hyväksyä.

Folktinget viittaa tässä julkisen vallan velvollisuuteen edistää asukkaiden demokraattisia oikeuksia. Perustuslain 14 §:n 4 momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Perustuslain 17 §:n 2 momentin mukaan julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön yhteiskunnallisista tarpeista samanaisten perusteiden mukaan.

Ehdotuksessa kielivähemmistön – suomen tai ruotsin – vähentynyttä demokraattista osallistumista korvaa kielivähemmistön vaikuttamistoimielin (maakuntalain 27 §). Folktinget on kuitenkin sitä mieltä, että toimielin ei ole tarpeeksi vahva turvatakseen kielivähemmistön osallistumisoikeudet perustuslain 14 §:n ja 17 §:n mukaisesti. Ongelmallista on se, että hallitus mainitsee ruotsinkielisten tosiasiallisten osallistumismahdollisuuksien heikkenevän päätöksenteossa samalla, kun heikennetään toimielimen asemaa säännönmukaisesta lautakunnasta vaikuttamistoimielimeen.

Vaikuttamistoimielin ei ole varsinainen lautakunta, jolla voisi olla julkista valtaa. Toimielin ei myöskään ole sidottu maakunnan hallintoon eikä toimielimelle ole turvattu riittävästi resursseja ja osallistumista tehtävän suorittamiseksi. Vaikuttamistoimielimen asemaa tulee siksi vahvistaa monilta osin.

Ottaen huomioon vaikuttamiselimen keskeisen roolin Folktinget edellyttää, että vaikuttamistoimielin on maakuntalain 6 luvun 29 §:n 1 momentin mukainen lakisääteinen ja pakollinen lautakunta. Vaikuttamistoimielintä koskeva sääntely tulee täten siirtää maakuntalain 6 lukuun niin, että toimielimen asema pakollisena lautakunta todetaan 29 §:n 1 momentissa maakunnan toimielimistä, ja toimielimen tarkempi sääntely tulee siirtää 5 luvusta 6 lukuun. ”Kielivähemmistön lautakunta” voisi olla sopiva nimi toimielimelle.

Toimielimen muodollisen aseman vahvistaminen lakisääteiseksi lautakunnaksi ei yksinomaan riitä. Toimielimelle on lisäksi turvattava tosiasiallinen tiedonsaanti ja osallistuminen maakunnan päätöksentekoon. Tämän saavuttamiseksi säännöksessä on säädettävä, että toimielimen puheenjohtaja on maakuntahallituksen jäsen. Folktinget pitää tätä edellytyksenä sille, että kielivähemmistöllä on faktinen mahdollisuus toteuttaa demokraattista oikeuttaan vaikuttaa päätöksentekoon kaksikielisissä maakunnissa.

Jotta lautakunnalla on tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon, säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on nimenomaan todettava, että vaikuttamistoimielimen tekemät palvelutarvetta koskevat selvitykset, arvioinnit ja määritelmät otetaan huomioon maakunnan päätöksenteossa. Tästä oli olemassa säännös lain tasolla viime vaalikauden esityksessä sote-uudistukseksi, HE 324/2014. Säännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on myös mainittava, että maakuntahallituksen tulee ottaa käsittelyyn toimielimen vuosittainen kertomus palvelujen toteutumisesta vähemmistön kielellä.

Folktinget esittää, että maakuntalain 29 §:n 1 momenttia maakunnan toimielimistä täydennetään seuraavasti:

Maakunnassa on oltava maakuntavaltuuston lisäksi maakuntahallitus ja tarkastuslautakunta. Kaksikielisissä maakunnissa on lisäksi oltava kielivähemmistön lautakunta.

Folktinget ehdottaa, että ehdotettu maakuntalain 27 § siirretään maakuntalain 6 lukuun seuraavin muutoksin:

Xx § Kielivähemmistön lautakunta

Kaksikielisissä maakunnissa on kielivähemmistön, ruotsin tai suomen, lautakunta. Lautakunnan jäseniksi valitaan maakunnan kielivähemmistöön kuuluvia asukkaita edustavia henkilöitä.

Kielivähemmistön lautakunnan tehtävänä on selvittää, arvioida ja määritellä maakunnan kielellisen vähemmistön omalla kielellä tarjottavien palvelujen tarvetta sekä seurata näiden palvelujen saatavuutta ja laatua. Lautakunnan tehtävänä on selvitysten, arvioinnin ja seurannan perusteella tehdä maakuntahallitukselle ehdotuksia kielivähemmistön palvelujenkehittämiseksi sekä henkilöstön kielitaitovaatimuksista ja kielitaidon kehittämisestä. Lautakunnalla voi olla myös muita maakuntahallituksen määräämiä tehtäviä. Lautakunnan on annettava vuosittain maakuntahallitukselle kertomus palvelujen toteutumisesta vähemmistön kielellä.

Maakunnassa, johon kuuluu saamelaisten kotiseutualueeseen kuuluva kunta, on saamen kielen lautakunta. Lautakunnan jäseniksi valitaan saamenkielisiä asukkaita edustavia henkilöitä. Vähintään yksi kolmasosa lautakunnan jäsenistä on nimettävä saamelaiskäräjien esittämistä henkilöistä. Lautakuntaan sovelletaan muutoin mitä 2 momentissa säädetään kielivähemmistön lautakunnasta.

Folktinget ehdottaa, että ehdotetun maakuntalain 30 §:ää toimielinten kokoonpanosta täydennetään seuraavasti:

Kaksikielisissä maakunnissa vähintään yksi maakuntahallituksen jäsen edustaa ruotsinkielistä väestöä.

Toimielimellä tulee myös olla maakuntalain 24 §:n 2 momentin mukainen aloiteoikeus ja asia on otettava käsiteltäväksi kuuden kuukauden kuluessa. Lisäksi on tärkeää, että lautakunnan esittelijällä on virkamiesvastuu.

Kasvupalvelut

Maakuntalakiehdotuksessa esitetään, että maakunta järjestää yritys-, työ- ja elinkeinopalveluja. Eesityksen perusteluista käy ilmi, että mm. ELY-keskusten ja TE-toimistojen palvelut yhdistetään kasvupalveluiksi. Palvelujen tarkempaa rakennetta ja sisältöä koskeva lainsäädäntö on valmisteltavana, mutta kyseessä olevasta lakiehdotuksesta käy ilmi, että palveluissa tullaan käyttämään järjestäjä–tuottaja-mallia. Maakunnille annetaan järjestämisvastuu, kun taas tuotanto markkinoistetaan niin, että asiakas voi valita kunnan, yksityisten ja kolmannen sektorin tuottajien välillä.

Tilanne on haastava ruotsinkielisen väestön kannalta, sillä se muodostaa harvemmin tuottajia kiinnostavia suuria markkinoita siinä määrin, että kilpailu ja valinnanvapaus toteutuisivat kauttaaltaan. Jos kasvupalvelut toteutetaan ilmoitetun mallin mukaisesti, on täysin välttämätöntä varmistaa, että palvelut toimivat molemmilla kansalliskielillä. Tämän täytyy olla etusijalla kasvupalveluita koskevan lainsäädännön valmistelussa.

SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON JÄRJESTÄMISLAKI

11 § Palvelujen kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin

Luonnoksen 11 §:ssä säädetään palveluiden kokoamisesta suurempiin kokonaisuuksiin. Säännöksen 2 momentin mukaan laaja ympärivuorokautinen päivystys keskitetään 12 maakuntaan. Merkittävää on se, että Pohjanmaan maakunta ei ole yksi näistä maakunnista. Se tarkoittaa sitä, että Vaasan keskussairaala ei ehdotuksen mukaan tarjoa laajaa päivystystä, mikä on ongelmallista kielellisten oikeuksien kannalta. Väestön kielellisten oikeuksien turvaamiseksi sen sijaan Etelä-Pohjanmaan maakunta saa tehtäväkseen järjestää laajaa päivystyspalvelua myös ruotsiksi.

Folktinget ei voi hyväksyä tällaista ratkaisua, jossa Etelä-Pohjanmaalle annetaan vastuu laajasta päivystyspalvelusta Pohjanmaan maakunnan kustannuksella. Folktinget esittää seuraavat perusteet:

Folktinget viittaa perustuslain säännöksiin sosiaali- ja terveydenhuollosta sekä kielestä. Perustuslain 17 §:n 2 momentin, oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin, mukaan julkisen vallan on huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan. Tämä käsittää myös riittävät sosiaali- ja terveystalvet. Perustavanlaatuiset kielelliset oikeudet edellyttävät, että kansalliskielet ovat sekä muodollisesti että faktisesti samanvertaisia ja että oikeudet toteutetaan tavalla, joka toimii myös käytännössä.

Perustuslain 19 §:n 3 momentin, oikeus sosiaaliturvaan, mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet ja edistettävä väestön terveyttä. Kokonaisuutena arvioituna perustuslain 17 § ja 19 § tarkoittavat sitä, että kun oikeus riittäviin sosiaali- ja terveystalveihin varmistetaan, on myös kielelliset oikeudet turvattava.

Perustuslain 122 §:n, hallinnollinen jaotus, mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan.

Professori Olli Mäenpää on lausunnossaan (1.7.2016) Ruotsinkieliselle neuvontaryhmälle, yhteistyö Folktingetin ja Suomen Kuntaliiton ruotsinkielisen osaston välillä, ottanut kantaa perustavanlaatuisiin kielellisiin oikeuksiin ajankohtaisessa uudistuksessa. Mäenpään mukaan perustavanlaatuiset kielelliset oikeudet tulee turvata toimivana elementtinä, joka sisällytetään hallinnolliseen järjestämiseen ja riittävien sosiaali-, terveys- ja sairaanhoitopalvelujen toimeenpanoon. Oikeutta riittäviin sosiaali- ja terveystalveihin ei Mäenpään mukaan voi turvata tavalla, joka sivuuttaa perustavanlaatuiset kielelliset oikeudet.

Professori Mäenpään mukaan hallinnollisille tarkoituksenmukaisuusnäkökohdille ja taloudellisille näkökohdille ei lainvalmistelussa voi antaa yhtä paljon tai enemmän painoarvoa kuin perusoikeuksille.

Folktingetin mukaan on hyvin epätodennäköistä, että valittu ratkaisu voisi turvata kielelliset oikeudet, sillä toimivan kaksikielisen palvelun luominen suomenkielisellä alueella sijaitsevassa suomenkielisessä järjestössä on erittäin haastavaa. Tätä taustaa vasten Folktinget katsoo, että hallinnolliset tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat on esityksessä selvästi asetettu etusijalle kielellisiin oikeuksiin nähden.

Esityksen kielellisten vaikutusten arvioinnissa (s. 279) todetaan, että ehdotettu ratkaisu on parempi mm. potilasturvallisuuden kannalta. Folktinget korostaa, että kiireellisissä tapauksissa kieli on ennen kaikkea potilasturvallisuuskysymys. Hoitohenkilökunnan ja potilaan välinen kommunikaatio voi olla ratkaiseva hyvän hoitotuloksen saavuttamiseksi. Suomessa meillä ei ole oikeaa käsitystä tästä, sillä hoitovirheiden selvittämisessä (Valvira) ei oteta huomioon potilaan äidinkieltä.

Ottaen huomioon, että ehdotuksella on kauaskantoisia seurauksia kielellisille oikeuksille, perustelut päivystysrakenteelle ja sille, että Pohjanmaan maakunta ei saa laajaa päivystystä, ovat selvästikin riittämättömät. Folktinget edellyttää, että lakiehdotusta muutetaan siten, että Pohjanmaan maakunta saa laajan ympärivuorokautisen päivystyksen.

Folktinget edellyttää, että tasavallan presidentin lausuma terveydenhuoltolain muutoksen vahvistamisen yhteydessä huomioidaan. Presidentti Sauli Niinistön mukaan päivystyspalveluja voidaan siirtää Vaasasta Seinäjoelle vain, jos siirrettäessä vallitsee varmuus siitä, että potilaat saavat kyseiset palvelut valintansa mukaan suomen tai ruotsin kielellä. Ajankohtaisen laajan päivystyspalvelun siirtäminen vaatii erityistä seurantaa, jotta voidaan varmistaa, että palvelu pitkällä aikavälillä täyttää lain vaatimukset.

Maakunnan palvelujen suunnittelu, kehittäminen ja ohjaus

Kielellisten oikeuksien käytännön toteutuminen edellyttää hyvin suunniteltua ja koordinoitua panostusta kaikilta asiaankuuluvilta toimijoilta. Tyydyttävän lopputuloksen saavuttamiseksi työ kielellisten oikeuksien huolehtimisesta on aloitettava jo palvelujen suunnitteluvaiheessa.

Ehdotuksen 16 §:n mukaan maakunnat sovittavat keskenään sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut yhteen maakuntien yhteistyösopimuksessa. Säännöksen mukaan maakuntien on muun muassa sovittava kielellisten oikeuksien varmistamisesta ja sen edellyttämistä toimenpiteistä. Folktinget katsoo kuitenkin, että maakuntien sisäisillä asiakirjoilla, lähinnä maakunnan palvelustrategia (14 §) ja maakunnan palvelulupaus (15 §), on ratkaiseva merkitys kielellisten oikeuksien turvaamiselle käytännössä. Asiakirjojen perustavanlaatuinen merkitys huomioiden on ongelmallista, että kielellisiä kysymyksiä ei ole huomioitu säännöksissä eikä niiden perusteluissakaan.

Maakunnan tulee palvelustrategiassaan ja palvelulupauksessaan selittää, millä tavoin kielellisistä oikeuksista huolehditaan. Maakunnan tulee selkeästi selvittää, miten se aikoo varmistaa ruotsin- ja suomenkielisen väestön yhdenvertaisuuden käytännössä. Valinnanvapauden kielelliset näkökohdat, hankintamenettely, lähipalvelut, digitaaliset palvelut, asiakasasiakirjat, tieto ja viestintä, henkilöstön kielitaitovaatimukset ja strategiat hoitoketjujen toimivuudesta ruotsiksi ovat esimerkkejä tekijöistä, jotka ovat toimivan sosiaali- ja terveydenhuollon osalta ratkaisevia maakunnan kielivähemmistön kannalta. Tässäkin maakunnan on selvitettävä, miten se takaa katkeamattoman hoitoketjun ruotsiksi yhteistyössä muiden toimijoiden, kuten Kelan ja yksityisten yhtiöiden, kanssa.

Julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon yhtiöittäminen

Folktinget katsoo, että julkista sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskeva yhtiöittämisvelvollisuus voi tuoda mukanaan riskejä. Ottaen huomioon, että yhtiöittämisvelvollisuus astuttuaan

voimaan on käytännössä peruuttamaton, on jatkovalmistelussa tehtävä perusteellinen arvio siitä, mitä seurauksia yhtiöittämisestä on ruotsinkieliselle palvelulle.

LAKI MAAKUNTALAIN, SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON JÄRJESTÄMISESTÄ ANNETUN LAIN JA PELASTUSTOIMEN JÄRJESTÄMISESTÄ ANNETUN LAIN VOIMAANPANOSTA

Väliaikainen hallinto aloittaa maakuntien rakennetta ja palveluiden tuottamista koskevien asioiden valmistelun. Valmistelu tulee todennäköisesti määrittämään, miten palvelu järjestetään ja tuotetaan maakunnissa pitkän aikaa eteenpäin. Sen vuoksi on tarpeellista, että väliaikaisessa hallinnossa on laajaa asiantuntemusta siitä, miten ruotsinkieliset rakenteet ja ruotsinkielinen palvelu järjestetään, jotta maakunta voi täyttää lakisääteiset velvoitteensa.

Siksi on huolestuttavaa, että voimaannpanolaista puuttuu säännöksiä kielellisistä näkökohdista väliaikaisen hallinnon ja valmistelun osalta. Vähimmäisvaatimus on se, että väliaikaisella valmistelutoimielimellä on kaksikielisissä maakunnissa jäseniä, joilla on asiantuntemusta palvelun järjestämisestä kahdella kielellä.

LAKI MAAKUNTIEN RAHOITUKSESTA

Maakuntien lähtökohdat tulevat olemaan hyvin erilaiset, koska sekä olosuhteet että palveluntarve vaihtelevat voimakkaasti. Koska maakunnilta puuttuu verotusoikeus, niiden mahdollisuudet vaikuttaa omaan talouteensa ovat samalla rajoitetut. Ehdotuksen 3 §:ssä, valtion rahoitus maakunnille, mainittujen tekijöiden muodostuminen ja painottaminen on keskeistä, jotta maakunnilla on tasavertaiset lähtökohdat ja ne pystyvät hoitamaan lakisääteiset tehtävänsä.

Tällä hetkellä laille maakuntien rahoituksesta valmistellaan täydentävää lakia, jossa ehdotetaan 3 §:n täydentämistä, kun myös tekijöitä kasvupalveluiden ja maatalousyritysten osalta on ehdotettu lisättäväksi. Samalla aiotaan säätää alkuperäisten tekijöiden keskinäistä painotusta merkittävällä tavalla. Muun muassa kaksikielisyyden ja saaristoisuuden painoarvoa on laskettu.

Folktinget toteaa, että sekä kaksikielisyyys että saaristoisuus ovat tekijöitä, jotka tulevat vaikuttamaan maakunnan talouteen muun muassa siksi, että palvelun tuotanto tulee kalliimmaksi. Tätä taustaa vasten Folktinget katsoo ongelmalliseksi sen, että mainittujen tekijöiden painoarvoja suunnitellaan laskettavaksi. Folktinget puoltaa nyt käsittelyssä olevassa esityksessä HE 15/2017 annettuja painoarvoja.

Svenska Finlands folkting

Thomas Blomqvist
Folktingetin puheenjohtaja

Markus Österlund
Folktingetin pääsihteeri

Erik Munsterhjelm
Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntija sekä hallintoasiantuntija